

“Антиризис” (1599-1600 рр.)

Написаний близько 1599 р., україномовний варіант тоді ж надрукований у Вільнюсі. Близько 1600 р. побачило світ вільнюське польськомовне видання. Автор твору не зазначений. Приписується уніатському володимирському єпископу, згодом київському митрополиту *Інатію Потію* разом із відомим уніатським богословом Петром Аркудієм (*1562/63 – †1633).

Час публікації у книжці не вказаний. Але є такі відомості стосовно датування (за публікацією Гусевої): “Бо и того рокѣ афчѣ [1599] ѣ римлан рокъ на литере а, стоаль водлѣгъ пасхальи рѣское и въ прышломъ рокѣ ах [1600], коли ѣ Рѣси на литере б, стоати бѣдетъ, Посмотрать, хто са того дочекаеть...” (С. 258); “апостатовъ недавно кв̄ [22] марца рокѣ афчѣ [1599] писати рачыль. Копиа з листѣ его королевское милости. Жикгимонтъ Третьи король полский” (С. 318).

А. був полемічною відповіддю на твір Христофора Філалета “Апокрисис”. В А. автор намагається відкинути аргументи щодо неправомірності укладення унії між православними й римо-католиками. Зокрема, звертає увагу на кризові явища в православній церкві України й Білорусі. Православних священиків, за його словами, в деяких місцях прирівнювали до селян. А це веде до їхньої моральної деградації. Деякі з них, нехтуючи церковними канонами, по кілька разів одружуються, ченці шукають “ситнішої страви”, ошукують один одного і т. ін. Незадоволення полеміста викликало й те, що серед православних віруючих є люди, які з підозрою ставляться до єпископів, вимагають, щоб церковні питання вирішувалися на соборах. Вихід із складного становища, в якому опинилася православна церква, автор бачив в унії. Вона, на його думку, має не

лише сприяти “направі” церкви, а й зрівняти в правах римо-католиків та уніатів. У цьому сенсі унія є корисною для України та Білорусі. Але на заваді цьому стоять єретики, власне, протестанти. Вони руйнують “руську” віру, намагаються відвернути православних від католиків. Водночас автор виступає за те, щоб зберегти традиції в “руській” церкві, яка пішла на унію з римо-католиками. При написанні А. використано різноманітний документальний матеріал, в т. ч. й листування автора з князем *В.-К. Острозьким*. А. є цікавим джерелом, що допомагає висвітлювати діяльність князя, ті процеси, які відбувалися в церковному й культурному житті України того часу.

Публікації: Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – Рис. 166.1-166.8 (факсиміле 16 арк. тексту); Русская историческая библиотека / Изд. Археографической комиссией. – Т. 19. – С.-Петербург, 1903. – Ствп. 47-1122.

Місце зберігання: Відомий один неповний україномовний примірник – Росія (Москва, РДАДА (зі збірки М. А. Оболенського).

Каталоги стародруків: В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания. – Вып. 4. Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шрифта второй половины XVI в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1979. – № 158. – С. 41; Голенченко Г. Я. Книга Беларуси: 1517-1917: Сводный каталог. – Минск, 1986. – № 54. – С. 79; Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – № 166. – С. 1088-1089.

Література: Возняк М. С. Історія української літератури: У 2-х кн. – 2-ге вид., випр. – Львів, 1992. – Кн. 1; Грушевський М. С. Історія української літератури. – Київ, 1995 (перевид.). – Т. 5. – Кн. 2: Перше Відродження (1580-1610); Його ж. Історія України-Руси. – Київ (факсимільне перевидання), 1995. – Т. 6; Його ж. Культурно-національний рух на Україні в XVI-XVII віці // Духовна Україна: Зб. тв. – Київ, 1994. – С. 136-255; Студинський К. Хто був автором “Антирезіса” з р. 1599 // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1900. – Вип. 35. – С. 1-20.

Петро Кралюк